

BESEDILA V UČNEM E-OKOLJU

SLOVENŠČINA NA DLANI

MIRA KRAJNC IVIČ¹ IN INES VORŠIČ^{1,2}

¹ Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija.

E-pošta: mira.krajnc@um.si, ines.vorsic@um.si

² Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, Maribor, Slovenija.

E-pošta: ines.vorsic@um.si

Povzetek V prispevku so predstavljeni proces zbiranja in oblikovanja besedilnega korpusa BERTA, osrednji namen področja besedil učnega e-okolja *Slovenščina na dlani*, cilji in védenja, ki jih bodo uporabniki učnega e-okolja lahko usvojili, in postopek opremljanja besedil s trditvami ter vprašanji za pripravo nalog in vaj, s katerimi bodo uporabniki učnega e-okolja na atraktiven, interaktiven in didaktično primeren način spoznavali, poglobljali in nadgrajevali zmožnost tvorjenja in interpretiranja besedil. Nadalje je predstavljen potek oblikovanja nalog in vaj, vezanih na nejezikovni in jezikovni kontekst, vsebino posameznega besedila ter tvorjenje novega besedila. Sledi predstavitev oblikovanja razlag. Tako so predstavljene značilnosti in prednosti analize besedil v učnem e-okolju in novosti s področja besediloslovja ter nasploh obravnave besedil.

Ključne besede:

Slovenščina na dlani, učno e-okolje, besedila, BERTA, vaje

TEXTS IN THE E-LEARNING ENVIRONMENT “SLOVENŠČINA NA DLANI” (“SLOVENE IN THE PALM OF YOUR HAND”)

MIRA KRAJNC IVIČ¹ & INES VORŠIČ^{1,2}

¹ University of Maribor, Faculty of Arts, Maribor, Slovenia.

E-mail: mira.krajnc@um.si, ines.vorsic@um.si

² University of Maribor, Faculty of Education, Maribor, Slovenia.

E-mail: ines.vorsic@um.si

Abstract The paper presents the collection and design of the BERTA text corpus, the central purpose of the field with texts within the e-learning environment “*Slovene in the Palm of your Hand*”, the goals and knowledge that users of the e-learning environment will be able to achieve, and the process of equipping texts with claims and questions for the preparation of tasks and exercises that will help users of the e-learning environment to learn, deepen and upgrade their ability to create and interpret texts in an attractive, interactive and didactic way. The paper also presents the design of tasks and exercises separated based on non-linguistic and linguistic context, the content of each text, and the creation of a new text. This is followed by a presentation of the design of explanations. Thus, the paper presents the characteristics and advantages of text analysis in the e-learning environment and the innovations of text linguists and text processing in general.

Keywords:

*Slovene in
the Palm
of your Hand*,
e-learning
environment,
texts,
BERTA,
exercises

1 Uvod¹

Eden od temeljnih ciljev jezikovnega pouka pri slovenščini je razvijanje bralne, in sicer funkcionalne pismenosti² kot ključne veščine za razvoj kritične jezikovne sporazumevalne zmožnosti, s katero se lahko posameznik vključuje v skupnost in v njej uspešno deluje ter se samouresničuje. Zato je tudi učno e-okolje *Sloveščina na dlani* v posebnem sklopu, imenovanem *Berem med vrsticami*, namenjeno reševanju nalog in vaj ob zbranih avtentičnih besedilih. Ta besedila je bilo treba pridobiti in oblikovati korpus besedil (poimenovali smo ga BERTA), ki je hkrati tudi prvi tako izdelani korpus besedil slovenskega jezika. Poleg postopkov izdelave korpusa BERTA so cilji razprave predstaviti postopke izbora tipov nalog, vaj, primernih za e-okolje, učnih ciljev, ki se nanašajo na besediloslovje in s katerimi uporabniki pridobivajo in razvijajo jezikovno sporazumevalno zmožnost, predstaviti nekatera nova, za projekt pomembna besediloslovna teoretična izhodišča in prikazati aktivnosti administrativnega vmesnika BERTA kot osnove za računalniško oblikovanje vaj in nalog k posameznemu besedilu. Nekatere od navedenih aktivnosti za oblikovanje sklopa *Berem med vrsticami* smo deloma predstavili v že objavljenih prispevkih (Krajnc in Voršič 2019; Krajnc in Voršič 2021). Kot primerna besedilna vrsta za predstavitev oblikovanja vaj in nalog s področja besedil v e-okolju se je z vidika obsežnosti in zanimivosti oz. atraktivnosti pokazal mali oglas.

2 Nameni in cilji področja besedil znotraj učnega e-okolja

Nameni in cilji sklopa *Berem med vrsticami* so načrtno in zavestno razvijanje sporazumevalne jezikovne zmožnosti, pridobivanje znanja o jezikovni rabi, razvijanje kritičnega branja oz. interpretiranja izhodiščnega besedila in načrtno ter zavestno učenje o prvinah besedilnih skupin oz. besedila.

¹ Prispevek je nastal v okviru projekta Sloveščina na dlani (JR-ESS-PROŽNE OBLIKE UČENJA), ki ga sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

² Del bralne pismenosti je funkcionalna pismenost, ki poudarja, da je branje namenjeno učinkovitemu delovanju posameznika, posameznice v okolju, v katerem živi (*Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030*, 2019: 3).

2.1 Kako in kaj vaditi na področju besedil?

Učno e-okolje je enotno za vsa vsebinska področja, zato smo večinoma izbrali iste tipe nalog oz. vaj³ kot pri ostalih področjih, dodali pa smo nekaj novih. Učenci se bodo tako ob besedilih urili razumevanje in tvorjenje besedil prek naslednjih tipov nalog: a) izbirnega tipa nalog z enim pravilnim odgovorom/z dvema pravilnima odgovoroma/več pravilnimi odgovori/različno stopnjo pravilnosti odgovorov/z nepravilnim odgovorom, b) alternativnega tipa nalog, c) nalog dopolnjevanja, č) vstavljanja, d) povezovanja/sestavljanja, e) urejanja v smiselno zaporedje, f) razvrščanja in g) nalog s kratkim oz. h) prostim odgovorom, kamor sodijo naloge tvorjenja novega besedila iste ali druge besedilne skupine.

Iz učnih načrtov za osnovnošolski in gimnazijski srednješolski program smo v sestavljanje nalog in vaj vključili tiste učne cilje, ki se nanašajo na besediloslovje, npr. določanje okoliščin nastanka ali objave besedila, določanje teme, ključnih besed, povzemanje, obnavljanje vsebine izhodiščnega besedila, določanje značilnosti besedilnih skupin, prepoznavanje in določanje slogovnega postopka oz. načinov razvijanja teme, razumevanje sporočila, namena izhodiščnega besedila idr. Ciljev in dejavnosti nismo ločevali po stopnjah, temveč od osnov razumevanja do poglobitve in tvorjenja novega besedila. Doseganje zastavljenih učnih ciljev bo prek določanja zaporedja reševanja nalog, vaj prepuščeno računalniškemu algoritmu ali izbiri učitelja, učiteljice.

Doseganje učnih ciljev glede na tipe nalog prikazujeta tabeli 1a in 1b.

³ Dogovor znotraj projektne skupine je, da termin *vaja* razumemo kot urjenje znane učne snovi, torej ponavljanje in utrjevanje, medtem ko termin *naloga* razumemo kot dejavnost, ki zajema reševanje novih jezikovnih problemov in vključuje ustvarjalnost, več miselnega angažmaja učencev, zato je razumljivo, da se na področju besedil uporabljata oba termina.

Tabela 1a: Doseganje učnih ciljev⁴ glede na tip nalog⁵ (nejezikovne in jezikovne prvine besedila ter vsebina)

	MC	MC.2	MC.2+	MC.3	M.3+	MG.4	MG.4+	MG.UT	MC _{ba}	MC _{na}	T/F	D	D+	D.UT	D+.UT	V	V+	VR	U	R	Ra	S	S+
CR01	•								•		•	•	•				•	•					
CR02	•										•		•		•		•	•					
CR03	•										•		•				•	•					
CR04	•																•	•					
CR05																				•			
CR06	•							•	•		•	•	•					•					
CR07	•							•									•	•					
CR08											•	•			•								
CR09	•								•				•									•	
CR10	•										•	•	•					•					
CR11	•							•			•	•	•					•					
CR12	•							•				•	•	•	•	•	•	•	•				

⁴ CR01 = Določanje mesta in časa objave besedila; CR02 = Določanje tematskega sklopa; CR03 = Določanje tematike; CR04 = Določanje teme, ključne misli, ideje; CR05 = Določanje ključnih besed; CR06 = Določanje udeležencev in družbenega razmerja med njimi; CR07 = Določanje števila udeležencev; CR08 = Določanje dostopnosti besedila za širšo javnost; CR09 = Prepoznavanje in določanje sporočevalnega namena; CR10 = Določanje jezikovne zvrsti; CR11 = Določanje prenosnika oz. medija; CR12 = Določanje, prepoznavanje besedilne skupine; CR13 = Določanje značilnosti besedilne skupine na oblikoslovni in leksikalni ravni; CR14 = Iskanje in določanje tipičnih besedilnih enot besedilne skupine; CR15 = Primerjava besedil dveh ali več besedilnih skupin; CR16 = Razumevanje vsebine; CR17 = Določanje slogovnega postopka; CR18 = Iskanje besedilnotvornih sredstev; CR19 = Iskanje razmerij med besedami; CR20 = Določanje besedotvornega postopka in vrste tvorjenke; CR21 = Razvrščanje delov besedila v smiselno zaporedje; VSI = Različne kombinacije.

	MC	MC 2	MC 2+	MC 3	M 3+	MC4	MC 4+	MC UT	MC _{ba}	MC _{ma}	T/F	D	D+	D UT	D+ UT	V	V+	VR	U	R	Ra	S	S+
CR13	•										•	•	•					•				•	
CR14	•										•	•	•	•								•	
CR15	•											•	•			•							
CR16	•	•	•	•	•		•		•	•	•	•	•			•	•						
CR17	•										•	•	•					•		•			
CR18																					•		
CR19	•										•	•	•					•					
CR20	•										•	•	•					•					
CR21																		•					•
VSI	•					•	•			•								•					

⁵ MC = Izberi pravilno (1) *Izberi pravilno trditve*; MC 2 = Izberi pravilno (2) *Izberi pravilni trditvi*; MC 3/4/4+ = Izberi pravilno (3/4/4+) *Izberi pravilne trditve*; MC_{ma} = Izberi napačno *Izberi napačno trditve*; MC_{ba} = Izberi najustreznejše *Izberi najustreznejšo trditve*; MC UT = Izberi in utemelji *Izberi pravilno trditve. Izbrano utemelji*; VR = Vrtenje *Pušico obrni tako, da bo usmerjena v stranico s pravilno trditvijo*; T/F = Pravilno/nepravilno *Ali trditve drži? Izberi DA, če trditve drži v celoti, ozi. NE, če trditve ne drži*; D = Dopolni *Ustrezno dopolni*; D+ = Dopolni z danim *Ustrezno dopolni. Izbiraj med danimi možnostmi*; D UT = Dopolni in utemelji *Ustrezno dopolni. Dopolnitev utemelji*; D+ UT = Dopolni z danim in utemelji *Ustrezno dopolni. Izbiraj med danimi možnostmi Dopolnitev utemelji*; V = Odgovori *Kakšno je izhodiščno besedilo glede na dostopnost javnosti? Odgovori na vprašanje*; V+ = Odgovori z danim *Odgovori na vprašanje. Izbiraj med danimi možnostmi*; S = Poveži *Ustrezno poveži*; S+ = Uredi *Uredi v smiselno zaporedje*; Ra = Razvrsti *Razvrsti v ustrezen stolpec*; S UT = Poveži in utemelji *Ustrezno poveži. Rešitev utemelji*; U = Uganka *Ugotovi, v katero besedilno skupino sodi izhodiščno besedilo. Odgovor napiši na črto*; B = Škatla *Katere besede/besedne zveze so ključne za izhodiščno besedilo? Izpisci jih*; R = Rešeto *V rešetu poišči 4 ključne besede, ki se nanašajo na izhodiščno besedilo.*

Tabela 1b: Doseganje učnih ciljev⁶ glede na tip naloge⁷ (ustvarjanje besedila)

	TB+	TB+ P	TB+ T	TB+ dbs	TB+ pr	TB++ T	TB++ dbs
CT01						•	
CT02							•
CT03	•						
CT04					•		
CT05	•						
CT06		•					
VSI			•	•		•	•

3 Novosti in teoretično ozadje s področja besediloslovja

Naloga besediloslovja je opisati ali pojasniti skupne značilnosti in razlike med besedili in besedilnimi vrstami (de Beaugrande, Dressler 1992: 12). Pri raziskovanju besedila je pozornost v prvi vrsti namenjena funkciji in zgradbi kot zvezi relacij med stavki (t. i. kohezivnosti) oz. propozicijami, ki tvorijo besedilo in ki vplivajo na notranjo povezanost, koherentost besedila (Gansel, Jürgens 2007: 13). V nadaljevanju poudarjamo tiste teoretične novosti, ki jih vpeljujemo na področje besedil.⁸ To so poimenovanje množice besedil, funkcija besedila, sporočevalni oz. tvorčev namen, besedilna enota in nanašanja zaporedja. Najprej pa na kratko povzamemo opredelitve besedila.

3.1 Vidiki razumevanja termina besedilo

Izhodišče opazovanja besedila določa njegovo razumevanje in opazovanje njegovih značilnosti, tudi obsega. Če izhajamo iz posamezne besedilne enote, poteka smer opazovanja od posamičnosti k celoti. Če izhajamo iz besedilne funkcije, poteka smer opazovanja od celote k posamičnostim. Pri opredeljevanju besedila so pomembni

⁶ CT01 = Tvorba novega besedila izhodiščne besedilne skupine; CT02 = Tvorba novega besedila druge besedilne skupine; CT03 = Preoblikovanje besedila glede na prenosnik (preoblikovanje delov zapisanega besedila v nebesedna sporočila (grafi, preglednice, miselni vzorec ipd.); CT04 = Preoblikovanje besedila glede na prenosnik (preoblikovanje govorenega besedila v zapisano in obratno); CT05 = Obnavljanje besedila; CT06 = Povzemanje vsebine izhodiščnega besedila. Učni cilji so povzeti po učnih načrtih za sloveščino, v katerih je rabljen termin *nebesedno sporočilo*. Ta termin se nanaša na vizualno besedilno enoto ali samostojno sporočilo, ki prek jezikovnega koda in drugih kodov naslovniku posreduje sporočilo oz. besedilni smisel.

⁷ TB+ = *Obnovi*; TB+ P = *Povzemi*; TB+ T = *Tvori novo besedilo iste besedilne skupine. Manjkajoče podatke si izmisli*; TB+ dbs = *Tvori novo besedilo druge besedilne skupine. Manjkajoče podatke si izmisli*; TB+ pr = *Pretvori govorno besedilo v knjižni jezik*; TB++ T = *Tvori novo besedilo iste besedilne skupine. Manjkajoče podatke si izmisli*; TB++ dbs = *Tvori novo besedilo druge besedilne skupine. Manjkajoče podatke si izmisli*.

⁸ Povzeto po M. Krajnc Ivič 2018, 2019, 2020 in 2020a.

slovnično-strukturni, semantični in funkcijsko-komunikacijski vidik, ki se medsebojno dopolnjujejo (Heinemann 2000: 509–511). Zato besedilo lahko razumemo kot koherentno celoto jezikovnega sporazumevanja s prepoznavnimi besedilnimi funkcijami (poudarjen funkcijsko-komunikacijski vidik) in na poseben način oblikovano strukturo, tj. zvezo slovničnih (poudarjen slovnični vidik) in pomenskih (poudarjen semantični vidik) razmerij med stavki oz. propozicijami, ki tvorijo besedilo in ki vplivajo na njegovo notranjo povezanost oz. besedilnost. Besedilo je zapleten večkodni kulturno-družbeni fenomen, ki ima kot vsak znak svojo izrazno podobo in vsebino. Pri tem smisel besedila predstavlja vsebino znaka in se oblikuje v vsakokratnem sporazumevalnem dogodku. Ker tvorec pri tvorjenju in naslovnik pri interpretaciji vključujeta svoje izkušnje in razumevanje sveta, kar predstavlja posameznikov mentalni svet oz. zrcali udeležencevo mentalno sliko sveta, je besedilo pravzaprav tudi mesto pogajanja o smislu ubesedenega. Vidiki opazovanja besedila predstavljajo merila besedilnosti; ta so soveznost: kohezivnost in koherentnost; materialnost in medijskost, funkcionalnost: situacijskost, namernost, sprejemljivost; intertekstualnost.

3.2 Poimenovanja in pojmovanja množic besedil⁴

Pri oblikovanju nabora besedilnih skupin se je bilo treba opredeliti do različnih terminov za poimenovanje in pojmovanje množice besedil. Te so bile pri nas obravnavane kot stalne oblike sporočanja v povezavi z vprašanji funkcijske zvrstnosti, znotraj kognitivnega in pragmatičnega jezikoslovja ter sistemsko-funkcijskega jezikoslovja pa kot žanri (Vičar 2013: 473). A smiselno je upoštevati razlikovanje med različnimi merili oblikovanja besedilnih skupin. Ta merila poleg upoštevanja komunikacijskega področja (npr. Mikolič 2007) kot pogosto merilo upoštevajo še ločevanje besedil le glede na skupne značilne jezikovne prvine – tako nastajajo besedilni tipi – in hkratno upoštevanje skupnih značilnih jezikovnih in nejezikovnih prvin – tako nastajajo besedilne vrste oz. žanri. Besedilne vrste so torej rezultati ustaljenih jezikovnih dejanj znotraj nekega komunikacijskega področja in so se oblikovale na osnovi dogovorov jezikovnih uporabnikov (Gansel, Jürgens 2007: 70, 92). Njihove skupne značilne lastnosti lahko opazujemo na ravni medsebojno povezanih in soodvisnih kontekstnih in strukturnih prvin. To pomeni, da neko besedilo določene besedilne vrste izkazujejo značilne funkcijske, medijsko-položajne

in tematske prvine ter skladno s temi prvinami značilno strukturo in vizualno podobo.

Tovrstna opredelitev besedilne vrste je pokazala, da učeča se skupnost le redko spoznava prvine dejanskih besedilnih vrst (mali oglas, horoskop, vremenska napoved), ampak večinoma značilnosti besedilnih tipov (prošnja, vabilo, opis postopka). Ker so meje v poimenovanju in pojmovanju besedilnih skupin laični skupnosti nepomembne in v vsakdanjem sporazumevanju uporabljamo poimenovanja besedilnih tipov (prošnja), mislimo pa na besedilno vrsto (prošnja za pridobitev štipendije), smo vpeljati termin, ki vključuje tako besedilne tipe kot vrste, to je besedilna skupina.

3.3 Funkcija besedila vs. vplivanjska besedilna funkcija

W. Heinemann in W. Vieweger (1991: 148–150) v temelju ločujeta med štirimi funkcijami jezika, ki so hkrati funkcije besedila, saj se jezikovne funkcije uresničujejo v besedilu. Te funkcije se lahko uresničijo tudi nejezikovno in se medsebojno ne izključujejo. Predstavita jih z glagoli: *izraziti* (kaj), *povezati* (koga), *informirati* (koga o čem) in *usmeriti* (koga).

Sporočevalni namen je namen, ki ga ima udeleženec ob vstopu v komunikacijski stik. To je, kar tvorec z besedilom želi doseči. Z vidika jezikovne pragmatike namen besedila sovпада z razredi govornih dejanj glede na njihovo ilokucijsko oz. vplivanjsko vlogo.⁹

3.4 Besedilna enota

Besedilna enota je hkrati sestavina besedila in diskurza. Njeno poimenovanje, pojmovanje in obseg so odvisni od tega, kaj želimo opazovati. Pozornost je lahko namenjena a) zgradbi (skladenjskim in kohezijskim ter koneksijskim značilnostim), b) vsebinski zaokroženosti ali c) funkciji. Kot taka besedilna enota ni enaka skladdenjski enoti, saj besedilo s pomenskega vidika gradijo pomeni oz. propozicije, s komunikacijsko-pragmatičnega ilokucije oz. govorna dejanja, s strukturno-slovničnega pa enote, ki segajo prek roba stavka. Osnovna besedilna enota je izrek

⁹ V učnem e-okolju smo namen besedila določali opisno glede na to, kaj je z njim tvorec želel doseči.

oz. izreka. Druge besedilne enote so še replika, sosledni par, sekvenca in pasaža oz. odstavek in drugi deli pisanega besedila, kot so naslov, podnaslov, sinopsis.

3.5 Nanašajsko zaporedje

Besedilo ustvarja sintagmatske možnosti: to, kar se v nekem trenutku pojavi, izsili možnosti (in izbiro možnosti), da se pojavi še kasneje (v kasnejšem delu zaporedja). Pogostost omemb česa, tj. izbranega dela dejanskosti (nanosnik), kaže, ali gre za osrednjo temo ali za delno temo. Če naslovník ne prepozna teme, besedila ne more razumeti. Sporočajnsko osredotočenje na neko temo tvori smisel besedilnega sporočila. Nanosnik mora biti v besedilo vpeljan tako, da njegova prva omemba (tj. nanašalnica) ustvari pogoje za različne nadaljnje omembe in omogoči prepoznavanje. Nanašanje je tako vzpostavljajnje razmerja do nanosnika in hkrati tudi njegovo določanje in prepoznavanje. Poimenovanja, kot so anafora, navezovanje, katafora, napovedovanje, kažejo na zaporedje nanašalnice in nadaljnjih omemb nanosnika v besedilo (to je sonanašalnic). Smiselno je uporabljati termine, ki ne prirazumljajo smeri vezanja. To velja npr. za termin sonanašalnica v nasprotju s terminom naveznik. Zadnji prirazumlja, da sonanašalnica sledi nanašalnici. Nanašanje in s tem oblikovanje nanašajnskega zaporedja je proces, ki ga lahko razumemo kot primer tvorčevega in naslovníkovega medsebojnega sodelovanja, rezultat katerega je odvisen od skupnega védenja, prepričanaj in predpostavk.

4 BERTA (*korpus* BEsedil pRAkTičnega sporazumevanjA)

4.1 Izdelava korpusa *BERTA*

Da bi učeča se skupnost in drugi uporabniki lahko sledili zastavljenim učnim ciljem na področju besedil, smo po pregledu tiskanega in e-učbeniškega gradiva oblikovali scenarij, kako naj bi uporabnik vadil in reševal naloge, vaje ob posameznem besedilu ali nasploh na področju besedil. Glede na oblikovan scenarij smo skladno s sporazumevalnimi temami za poučevanje slovenščine ali katerega koli drugega jezika kot drugega jezika (SEJO 2011) izbrali tematike in pri tem upoštevali, da so te zanimive za ciljne uporabnike. Pri oblikovanju nabora besedilnih skupin je bilo osrednje vodilo izbrati besedila besedilnih skupin, ki nastajajo v za večino govorcev slovenščine pomembnih ali priljubljenih, torej živih in aktualnih komunikajnskih

položajih. Skladno s tem smo določili število prototipičnih in okvirni delež neprototipičnih besedil ter nabor besedilnih skupin (tabela 2).

Tabela 2: Besedilne skupine, vključene v korpus BERTA

Področje	Raven 1	Raven 2
Besedilo	Šolske besedilne skupine 1	Opis življenja osebe
		Pripoved o življenju osebe
		Življenjepis
		Prošnja
		Pritožba
	Šolske besedilne skupine 2	Opis postopka
		Esej
		Prijavnica
		Vabilo
		Govorni nastop
	Besedilne skupine od tu in tam	Poljudnoznanstveni prispevek
		Telefonski pogovor
		Razgovor
		Anekdota
		Kuharska oddaja
		Filmski napovednik
		Ocena
		Prepričevalni pogovor
	Besedilne skupine v medijih	Popevka
		Razgovor
Intervju		
Mali oglas		
Oglas		
Vremenska napoved		
Horoskop		
Novica		
Šala		

Vir: lastni

Sledili so zbiranje in pridobivanje soglasij ter standardna označitev korpusa in dodatne oznake (npr. tema, tematika, funkcija besedila, slogovni postopek), pomembne za priklic besedila kot primerne za določeno stopnjo in doseganje želenega učnega cilja. Tak način zbiranja in označevanja korpusnega gradiva je bil za slovenski jezik uporabljen prvič. Nastali korpus BERTA ima dva podkorpusa: govornega in pisnega, ki skupaj zajemata 275 besedil. Uporabnikom bodo prikazana večpredstavno in v celoti (npr. pdf-posnetek besedila, video/avdio posnetek),

tako da bodo vidni tudi neverbalni elementi. Za doseganje nekaterih učnih ciljev, npr. za določitev slogovnega postopka, smo daljša besedila, npr. poljudnoznanstvene prispevke, členili na odlomke, ki tvorijo samostojna besedila; ob tem bo učečim se omogočen vpogled v celotno besedilo. Tako bodo lahko prepoznavali in opazovali tudi bistvene nejezikovne informacije o nastanku besedila.

4.2 Vmesnik BERTA

Administrativni vmesnik BERTA je dodatna zbirka podatkov k posameznemu besedilu za polavtomatsko in samodejno oblikovanje konkretnih nalog in vaj. Vsebuje trditve in vprašanja k besedilu, ločene v štiri sklope. Ti sklopi se nanašajo na a) nejezikovne in b) jezikovne prvine besedila, na c) vsebino posameznega besedila ter č) na tvorjenje novega besedila. Dodatno se v poteku oblikovanja vaj in nalog sklopu c) posamezne naloge v vmesniku razmeščajo še na: c1) naloge, povezane z leksiko, in c2) naloge, povezane z besedilotvornimi sredstvi. V vmesniku pregledano besedilo ima tako povprečno 15–25 trditvev in 2–4 vprašanja za vse štiri sklope in oba podsklopa. Število trditvev in vprašanj je odvisno od dolžine besedila. S tem smo se želeli ogniti težavam ob samodejnem oblikovanju nalog, ki bi se nanašale na vsebino in pomen besedila.

5 Mali oglas v e-okolju *Slovenščina na dlani*

Mali oglas je neobsežna visoko ustaljena, formalizirana in živa, zanimiva – aktualna tudi v novih e-medijih – argumentativna in pozivna besedilna vrsta. Njena ustaljenost in formaliziranost se kaže še v stalnih besednih zvezah in pogostih kolokacijah, npr. *nošen enkrat; (žel) lepo/dobro/odlično obranjen; malo rabljen; več info(rmacij) na; kot nov; zraven (do)dam*. Nekateri primere pogostih sopojavitev in ustaljenih zvez, kot so *Popolnoma brezplačno; Ogljed je možen v/na/pri X, po predhodnem dogovoru in resnem zanimanju tudi v/na/pri Y; Cena ni/je zadnja, Priložim vse potrebno; Menjave me ne zanimajo; Dela, kot mora* ali sopomensko *Vse deluje brezhibno*, bi lahko razumeli kot pragmatične frazeme. Mali oglas tvori posameznik, ki želi tisto, kar poseduje (premično, nepremično premoženje, znanje, storitve) prodati, ponuditi ali podariti naslovniku, oz. posamezniku, ki želi tisto, česar trenutno nima. Namen in vrsta malega oglasa sta izražena z glagolsko jedrno sestavino *prodati, kupiti, najeti, podariti, oddati, zamenjati* ipd. v prvoosebni edninski obliki (prodam/kupim/najamem/oddam x). To je komunikacijski obrazec, s katerim tvorec

malega oglasa ustaljeno in konvencionalno opravi govorno dejanje začenjanja besedila, vzpostavljanja stika z naslovnikom, predstavljanja namere, zavezovanja, da bo izrečeno storil, in hkrati s samim izrekanjem to dejanje tudi opravi (Krajnc Ivič 2019: 176, 180). To pomembno vpliva na visoko formaliziranost malih oglasov kljub njihovi tematski raznolikosti. V BERTO vključeni mali oglasi se tematsko nanašajo na športne rekvizite (ID¹⁰ 449, 450, 451, 452),¹¹ oblačila (ID 493), delo in storitve (ID 494, ID 513) in so prodajni oz. oglašujejo storitev.

V e-okolje *Slovenščina na dlani* je mali oglas kot besedilna vrsta vključen tudi zato, ker se po *Učnem načrtu za slovenščino* (2018, v nadaljevanju UN 2018) obravnava v 6. razredu osnovne šole in predstavlja posebno skupino oglaševalskih skupin UN (2018), ob katerih učeča se skupnost sistematično razvija vse sestavine oz. gradnike jezikovne sporazumevalne in metajezikovne zmožnosti na ravni tvorjenja, sprejemanja, razumevanja, doživljanja in vrednotenja, tako tudi v novih, dolgoročno nepredvidljivih medijih in oblikah, ki jih prinaša elektronska doba (UN 2018: 6). Zaradi navedenih značilnosti malega oglasa je to tudi primerna besedilna skupina za predstavitev razlag ter oblikovanja vaj in nalog h konkretnemu besedilu (ID 449) s področja besedil v učnem e-okolju.

5.1 Razlaga v e-okolju *Slovenščina na dlani*: mali oglas

V bazo znanja za področje *Berem med vrsticami* smo želeli vključiti razlage, ki bi vsebovale vse potrebne informacije za uspešno reševanje vaj in nalog. Predvideli smo 75 razlag oz. odgovorov na vprašanja, kot sta *kaj je slogovni postopek*, *kaj je značilno za ...* Za nekatere smo predvideli, da jih bo lahko po predhodnem posvetu z učiteljico, učiteljem vnesel uporabnik sam.

Za ponazoritev oblikovanja razlag na področju besedil navajamo razlago malega oglasa oz. odgovor na vprašanje *Kaj je značilno za mali oglas* (prim. sliko 1).

¹⁰ ID je kratica za identifikacijsko številko besedila v korpusu BERTA.

¹¹ To je tematika, za katero smo predvidevali, da bo zanimiva ciljni publiki in hkrati moralno, etično nesporna (prodaja, nakup živali na način, da se zdi, da to niso čuteča bitja, je namreč lahko za koga nesprejemljiv).

Mali oglas je **oglaševalsko besedilo**, s katerim tvorec želi kaj oddati, najeti, kupiti, prodati, poiskati, najti, podariti ipd.

Tema malega oglasa je lahko različna, npr. predmet (športni rekvizit, rabljeno oblačilo, vozilo, stanovanje, hiša), storitev (instrukcija, družba, prevoz), rastlina (sadika) ali žival (pes, mačka). **Tvorec** to, kar oglašuje, na kratko predstavi in hvali tako, da odgovori na dopolnjevalna ali k-vprašanja (kaj, kdo, za koliko, kje, kdaj), lahko doda še fotografijo. Naslovnika tako skuša prepičati, da se odzove.

Mali oglas vsebuje **podatke** o trajanju, času objave oglasa, tvorcu (uporabnik, kontaktni podatki, npr. GSM-številko, e-naslov) ipd. Ti podatki se razlikujejo glede na mesto objave. Mali oglas je lahko objavljen na spletnih straneh (*Bolha.com, mojbutik.si, prodam/kupim.si, Salomonov oglasnik, Oglasi.si*), na radijski postaji, v dnevnem časopisju, na oglasnih deskah večjih trgovskih centrov. Oglasi o podobnih vsebinah so objavljeni v isti rubriki, npr. nepremičnine, živali, rastline, avto-moto, oblačila, obutev.

Mali oglas je **praviloma kratko in jedrnato besedilo**, a splet omogoča tudi tvorjenje daljših besedil, zato so nekateri vse daljši. Spomni se recimo tistih o hišnih ljubljenceh.

Namen besedila in s tem vrsto malega oglasa tvorec izrazi neposredno z glagoli, kot so *kupim, oddam, najamem, prodam, zamenjam, podarim, nudim, iščem*, v sedanjem glagolskem času in povednem naklonu.

Pri malem oglasu si tvorec z inovativnostjo lahko naredi medvedjo uslugo, torej slabo uslugo, zato je bolje, da uporabi pogoste in za mali oglas **značilne besede in besedne zveze**, kot so *cena po dogovoru, zelo lepo/dobro/odlično ohranjen; priložim vse potrebno; ogled je možen; kot nov; več informacij na ...*

Slika 1: Primer razlage – mali oglas

Vir: Učno e-okolje *Slovenščina na dlani*, vmesnik BERTA

5.2 Vaje in naloge k izbranemu malemu oglasu

Ob pričetku reševanja nalog se bo uporabniku prikazalo izhodiščno besedilo (slika 2), med samim reševanjem nalog pa bo besedilo nenehno dostopno v posebnem zavihku ob robu. Uporabnik ga bo tako lahko kadarkoli pogledal in v njem poiskal informacije ter podatke, ki jih bo od njega zahtevala določena naloga.

29. 8. 2019 bolšjakec.com

DESKA ZA PLAVANJE

Cena: 5,00 EUR

Prodam rabljeno, vendar odlično ohranjeno desko za plavanje, velikost 40 cm x 20 cm x 4 cm. Deska je odličen pripomoček za učenje plavanja, uporablja pa se lahko tudi kot pripomoček za vodno aerobiko in tudi za rehabilitacijo oz. rehabilitacijske vaje, saj popravlja lego telesa v vodi. Prav tako je primerna za izpopolnjevanje zaveslaja ali udarca z nogami in lahko pripomore k pridobivanju splošne vzdržljivosti. Lahko se uporabi tudi kot igralni pripomoček, vendar ni primerna za otroke, mlajše od 3 let. Je iz trpežnega materiala in ima dve luknjici, ki omogočata dober oprijem. Cena: 5,00 EUR. Kontakt: 040 XXX XXX, Janko.

Šifra oglasa: 223417629D

Vpisano: 20. 8. 2019 ob 15.17

Spremenjeno: 21. 8. 2019 ob 20.50

Objavljeno v: Slovenija

Oglas poteče čez 2 dni.

Prodajalec

Uporabnik: jAnKo

Naslov: 2000 Maribor

[Vsi oglašite tega prodajalca](#)

Uporabnik že od 8. 11. 2017

[Objava oglasa](#)

Slika 2: Mali oglas – deska za plavanje

Vir: Korpus BERTA

Kot omenjeno, bo uporabnik vaje in naloge k posameznemu besedilu reševal skladno s predstavljenimi sklopi trditve in vprašanj (prim. poglavje 4.2 Vmesnik BERTA), kar velja tudi za zasnovane vaje in naloge k obravnavanemu malemu oglasu.

Na nejezikovne prvine, tj. tiste, ki razjasnjujejo okoliščine nastanka besedila, bodo vezane naloge in vaje, ki se strukturirajo na dva osnovna načina: 1) samodejno jih bo tvoril algoritem iz podatkov, ki smo jih vnesli ob hitrem in podrobnem pregledu; 2) generirale se bodo iz v vmesniku oblikovanih trditve in vprašanj.

5.2.1 Samodejno tvorjenje trditev

Algoritem bo samodejno tvoril naloge iz podatkov, ki smo jih vnesli v osnovnem, hitrem ali podrobnem pregledu in ki se nanašajo na nejezikovne ali jezikovne značilnosti besedila. Samodejno pa bo tvoril tudi nalogo h ključnim besedam, odlomku za razvrščanje in nanašanjškemu zaporedju.

5.2.1.1

V osnovnem pregledu smo vnesli podatke o a) besedilni skupini,^{12b)} tematskem sklopu in c) tematiki. Osnovo predstavlja nastavljena trditev: a) *Izbrdiščno besedilo je glede na tipične značilnosti ...*, b) *Izbrdiščno besedilo sodi v tematski sklop ...*, c) *Tematika izbrdiščnega besedila je ...* Trditev se samodejno dopolni z ustreznim podatkom: a) *mali oglas*, b) *šport*, c) *plavanje*. Napačne alternativne možnosti so podatki o a) besedilnih skupinah iste ravni, b) drugih tematskih sklopih in c) istovrstni podatki tistih besedil, ki sodijo v isti slogan (*Zdrav duh v zdravem telesu*) in hkrati v isti tematski sklop (*šport*). Računalnik bo izmed napačnih alternativnih možnosti samodejno izbral tri. Za pridobivanje znanja o vseh navedenih učnih ciljih sta predvideni nalogi z navodilom: *izberi pravilno trditev ali dopolni z danim*, le za:

- a) besedilno skupino še: aa) izberi pravilno trditev in izbiro utemelji;¹³ ab) dopolni; ac) dopolni in utemelji; ač) dopolni z danim in utemelji; ad) odgovori na vprašanje; ae) odgovori na vprašanje s pomočjo ponujenih odgovorov; af) uganka;
- b) za tematski sklop: ba) drži/ne drži; bb) odgovori na vprašanje; izbiraj med danimi možnostmi; bc) dopolni z danim in utemelji;
- c) za tematiko pa: ca) drži/ne drži in cb) odgovori na vprašanje; izbiraj med danimi možnostmi.

¹² Ker je javno vabilo lahko razumljeno kot oglas, opis postopka pa je lahko značilen slogovni postopek za del poljudnoznanstvenega prispevka, smo lahko kot posebno vsebinsko trditev dodali še trditev, ki uporabnika opozori na tovrstne primere.

¹³ Ustreznost utemeljitve bo primerjana z razlago v bazi znanja.

5.2.1.2

V hitrem pregledu smo oblikovali a) temo,¹⁴ b) določili prenosnik, c) jezikovno zvrstnost in č) javnost besedila. Tema predstavljenega malega oglasa je *Prodaja deske za plavanje*, napačne alternative pa so istovrstni podatki pri drugih besedilih iste besedilne skupine. Na tej osnovi bodo oblikovane naslednje naloge: a) izberi pravilni odgovor; b) odgovori na vprašanje; izbiraj med danimi možnostmi. Pri b) prenosniku, c) jezikovni zvrsti in č) javnosti besedila je osnova za tvorjenje nalog nastavljena poved: b) *Izhodiščno besedilo je glede na prenosnik ...*, c) *Zvrst izhodiščnega besedila je ...*, č) *Izhodiščno besedilo je glede na dostopnost javnosti ...* Trditev se samodejno dopolni z ustreznim podatkom: b) *digitalno pisano*, c) *praktičnosporazumevalna knjižna zvrst* in č) *javno*. Računalniški program naključno izbere napačne alternative med vnaprej predvidenimi podatki istovrstnih oznak in v vseh primerih tvori nalogi z navodilom *izberi pravilno trditev ali dopolni*. Le za:

- a) temo bo algoritem lahko izbiral že navodilo: aa) ustrezno dopolni; izbiraj med danimi možnostmi;
- b) prenosnik: ba) izberi pravilno trditev in izbiro utemelji; bb) drži/ne drži; bc) dopolni z danim;
- c) jezikovno zvrst: ca) drži/ne drži; cb) dopolni z danim; cc) odgovori na vprašanje; izbiraj med danimi možnostmi;
- č) javnost besedila: ča) drži/ne drži; čb) dopolni in utemelji; čc) odgovori na vprašanje.

5.2.1.3

V podrobnem pregledu smo izhodiščno želeli vnesti podatke in prav tako samodejno tvoriti trditve in naloge za naslednje oznake: a) družbeno razmerje, b) število udeležencev, c) funkcijo besedila, č) namen besedila, d) tvorca, e) naslovnika in f) slogovni postopek. Izkazalo se je dvoje: 1) da je za zadnje štiri navedene podatke skorajda nemogoče predvideti vse možne različice, da bi iz njih algoritem lahko oblikoval vsebinsko in slovnično pravilne trditve, in 2) da so kje potrebna dodatna pojasnila za določitev pravilne trditve, skladna tudi s sporočilom izhodiščnega besedila, ki ga je prav tako bilo treba kje izpostaviti.

¹⁴ Da bi se izognili morebitnim težavam pri določanju teme izhodiščnega besedila, smo način oblikovanja teme poenotili glede na besedilno skupino in namen izhodiščnega besedila.

Iz vnesenih podatkov in pri družbenem razmerju tudi iz vnaprej predvidene trditve *Izhodiščno besedilo je glede na družbeno razmerje udeležencev ...* bo računalnik samodejno tvoril vnaprej določene tipe nalog (glej tabelo 1a). Pri funkciji besedila bo samodejno tvorjena naloga izbiranja med več pravnimi možnostmi, saj se te funkcije medsebojno ne izključujejo. Pri slogovnem postopku pa se je za samodejno tvorjenje nalog kot najbolj smiselno pokazalo rešeto.

Izkušnje z vnašanjem podatkov o tvorcu, naslovniku, kraju in času nastanka/objave besedila in slogovnem postopku so botrovale odločitvi, da poleg vsebinskih trditev oblikujemo še dodatne tipe trditev, ki se bodo nanašale na te nejezikovne in jezikovne značilnosti posameznega besedila.

5.2.1.4 Ključne besede

Ključne besede pridejo v poštev npr. pri tipu nalog rešeto. Verjetna naloga je tudi, da bo uporabnik s klikanjem na grafične prikaze (npr. mehurčke) izbiral ustrezne ključne besede obravnavanega besedila. Ob malem oglasu, v katerem se prodaja plavalna deska, so npr. predvidene naslednje ključne besede:

oglas | deska | pripomoček | cena | plavanje | kontakt

5.2.1.5 Odlomek za razvrščanje

Pri vsebini je predvidena tudi naloga razvrščanja besedilnih enot v smiselno zaporedje. Povedi, vezane na izhodiščno besedilo, v posebnem šifrantu smiselno zaporedno navedemo, računalnik pa jih bo uporabniku pomešal. Za konkretni mali oglas je predvideno sledeče:

Prodajam odlično ohranjeno desko za plavanje. Deska je idealen pripomoček za učenje plavanja. Uporablja se lahko tudi kot pripomoček za vodno aerobiko in rehabilitacijske vaje. Čeprav se lahko uporabi kot igralni pripomoček, ni primerna za otroke, mlajše od 3 let. Za več informacij sem dosegljiv na: 040 XXX XXX, Janko.

Slika 3: Odlomek za razvrščanje

Vir: administrativni vmesnik BERTA

5.2.1.6 Nanašanjško zaporedje

Za razumevanje besedila je pomembno prepoznavanje prve omembe nosnika (tj. nanašalnice) in njegovih nadaljnjih omemb (sonanašalnice), ki jih omogočajo različna kohezivna sredstva, npr. morfemsko vezanje, pozaimljanje, ponovna pojavitev, elipsa. Naloge, nanašajoče se na prepoznavanje teh sredstev in tipov vezanja besedilnih enot v besedilo, v vmesniku oblikujemo tako, da v posebnem zavihku nastavimo nanašalnico in njene sonanašalnice in jim določimo tip vezanja besedilnih enot (tabela 3). Uporabniku se bo tu prikazala naloga povezovanja, ki je zamišljena tako, da uporabnik sonanašalnice k izbrani nanašalnici iz izhodiščnega besedila razvrsti k ustreznemu tipu vezanja besedilnih enot.

Tabela 3: Nanašanjško zaporedje

Nanašalnica	Sonanašalnice	Tipi vezanja besedilnih enot
deska za plavanje	desko za plavanje	ponovna pojavitev
	deska	ponovna pojavitev
	pripomoček	nadpomenka
	popravljala	morfemsko vezanje

5.2.2 Vnašanje celotnih trditev in vprašanj v administrativni vmesnik

Izkušnje z vnašanjem podatkov o tvorcu, naslovniku, kraju in času nastanka/objave besedila in slogovnem postopku v administrativni vmesnik BERTA so botrovale odločitvi, da poleg vsebinskih trditev in vprašanj oblikujemo še dodatne tipe trditev, ki se bodo nanašali na omenjene nejezikovne in jezikovne značilnosti posameznega besedila. Trditve in vprašanja smo vnašali v dva zavihka: *Naloge – vsebina* in *Naloge – leksika*.

5.2.2.1 Trditve in vprašanja zavihka *Naloge – vsebina*

Znotraj zavihka *Naloge – vsebina* smo v vmesnik vnašali trditve za naslednje tipe: a) tvorec, b) naslovnik, c) natančen datum nastanka/objave besedila, č) natančno mesto nastanka/objave besedila, d) namen izhodiščnega besedila, e) slogovni postopek, f) besedilne enote, g) oblikoslovne značilnosti, tipične za besedilno skupino, g)

besedotvorne značilnosti¹⁵ in h) vsebinske trditve, slednje nismo posebej označevali. K navedenim in vsebinskim trditvam smo vnesli po tri napačne alternative. To bo algoritmu omogočilo oblikovanje različnih tipov nalog, med katerimi sta najpogostejša izbirni tip in naloga dopolnjevanja (podrobneje v tabeli 4).

Tabela 4: Ponazoritev tipov trditev in vprašanj za mali oglas v zavihku *Naloge – vsebina*

Tip trditve	Trditev	Alternative
Čas objave	Izhodiščno besedilo je bilo objavljeno 20. avgusta 2019 ob 15.17.	8. novembra 2011 ob 15.17
		21. avgusta 2019 ob 20.50
		29. avgusta 2019 ob 17.15
Mesto objave	Mali oglas je bil objavljen na spletni strani bolšnjakec.com.	v spletni reviji Bolšjakec
		na oglasni deski trgovine Bolšjakec
		na boljšem sejmu
Tvorec	Tvorec izhodiščnega besedila je uporabnik spletne strani bolšjakec.com Janko.	prodajalec spletne strani bolšjakec.com
		neznan
		uporabnik spletne strani bolšjak.si jAnKo
Naslovnik	Naslovnik izhodiščnega besedila je potencialni kupec plavalne deske.	Tvorec
		Poslušalec
		Govorec
Namen	Namen izhodiščnega besedila je usmeriti naslovnika k nakupu plavalne deske.	čestitati naslovniku ob nakupu plavalne deske
		povprašati naslovnika o izkušnjah s plavalno desko
		odvrniti naslovnika od nakupa plavalne deske
Slogovni postopek	Tvorec naslovnika prepričuje z navajanjem lastnosti plavalne deske.	opozarja
		zavaja
		svari

¹⁵ To področje je ob obravnavi besedil pogosto spregledano. Vendar nas besedotvorje uči, kako nastajajo besede, po katerih besedotvornih zakonitostih in s katerimi besedotvornimi prvinami, z besedotvornim znanjem se tako širi besedni zaklad, s širjenjem le-tega pa zmožnosti za tvorjenje besedil (Voršič 2021). Poznavanje pomenov besedotvornih obrazil in sobesedilo tudi lajšata razumevanje v besedilo vključene morebiti manj znane leksike.

Tip trditve	Trditev	Alternative
Besedilne enote	Izhodiščno besedilo kot mali oglas ima med drugimi besedilnimi enotami tudi naslov »Deska za plavanje«, fotografijo, besedilo, kontaktne podatke tvorca besedila.	naslov »Plavalna deska«, ceno, fotografijo, besedilo, naslov tvorca besedila
		naslov »Deska za plavanje«, fotografijo, besedilo, kontaktne podatke bralca besedila
		naslov »Deska za plavanje«, podnaslov, besedilo, šifro oglasa, naslov tvorca besedila
Oblikoslovne značilnosti	Mali oglas je zapisan v sedanjiku .	pretekliku
		prihodnjiku
		namenilniku
Besedotvorne značilnosti	Beseda <i>luknjica</i> je izpeljanka .	sestavljenska
		zloženka
		sklop
Vsebinska trditve	Za otroke, ki še niso dopolnili treh let, plavalna deska ni priporočljiva .	je plavalna deska obvezna
		je plavalna deska priporočljiva
		plavalna deska ni škodljiva
Vprašanje	Kako dolgo bo izhodiščni oglas še aktiven? 2 dni	3 dni
		1 teden
		1 dan

5.2.2.1 Trditve in vprašanja zavihka *Naloge – leksika*

Pri obravnavi besedil in za njihovo razumevanje je zelo pomembno poznavanje pomena rabljenih besed in besednih zvez ter njihovega medsebojnega pomenskega razmerja. Leksika namreč kaže na besedilno skupino, zunajjezikovne, in sicer družbeno pogojene prvine besedilne skupine in komunikacijsko ter tematsko področje obravnavanega besedila, zato smo v administrativni vmesnik vnašali tudi trditve in vprašanja, ki osvetljujejo tovrstne besedilne prvine; konkretno a) pomenska medleksemska razmerja ali pomene predvidoma manj znane leksike (tabela 5) in b) za besedilno skupino značilno besedje. To je bilo lažje določiti pri visoko strukturiranih in ustaljenih besedilnih skupinah, kamor sodi tudi mali oglas. Poleg pogostih kolokacij so za male oglase značilne pridevniške besede in glagoli za ubeseditev namena besedila in vrste malega oglasa (tabela 6).

Tabela 5: Pomenska medleksemska razmerja in pojasnilo rabljene leksike

Trditev	Alternative
<i>V zadržljivost je sopomenka za pogovorni izraz <i>kondicija</i>.</i>	protipomenka
	nadpomenka
	podpomenka

Tabela 6: Za mali oglas značilna leksika

Vprašanje	Alternative
Kateri glagol izraža vrsto malega oglasa, v katero uvrščamo izhodiščno besedilo? Prodajam.	Prodajam.
	Kupim.
	Podarim.

5.3 Tvorjenje besedila

Eden od temeljnih ciljev učnega načrta za slovenski jezik (UN 2018) je tudi razvijanje zmožnosti tvorjenja besedil, zato bo učno e-okolje uporabniku ponudilo tudi to možnost. Uporabnik bo ob nalogah, vezanih na samostojno ustvarjanje besedila, v prostor, ki se mu bo prikazal na zaslonu, vnesel svoje besedilo. Ker računalniški algoritmi daljših prostih besedil ne morejo do potankosti ustrezno preveriti, se bo uporabniku na koncu prikazal zapis *O ustrežnosti rešitve se posvetuj z učiteljico oz. učiteljem*. Za mali oglas, ki je v tem prispevku izhodiščno besedilo,¹⁶ smo predvideli dve nalogi (tabela 7).

Tabela 7: Naloge za tvorjenje besedila

TB++T	S pomočjo ključnih besed tvori besedilo iste besedilne skupine. Manjkajoče podatke si izmisli.
TB++T	Oblikuj mali oglas, v katerem kupuješ plavalni pripomoček.

6 Sklep

V prispevku smo v prvi vrsti želeli predstaviti proces oblikovanja besedilnega korpusa BERTA, postopek opremljanja besedil s trditvami in vprašanji v administrativnem vmesniku BERTA in osrednji namen vsebinskega področja z besedili znotraj učnega e-okolja *Slovenščina na dlani*. Izpostavili smo cilje in vedenja,

¹⁶ Če je izhodiščno besedilo novica, lahko algoritem samodejno tvori nalogo, ki od uporabnika zahteva, da oblikuje vabilo ali oceno; ob poljudnoznanstvenem prispevku, da ga obnovi ipd.

ki jih bodo uporabniki učnega e-okolja lahko usvojili, ter didaktične tipe nalog, s katerimi bo učenje in razvijanje zmožnosti sprejemanja, razumevanja, vrednotenja in ustvarjanja besedil v e-okolju *Slovenščina na dlani* atraktivno, interaktivno in didaktično osmišljeno. Predstavili smo potek oblikovanja nalog in vaj, vezanih na nejezikovni in jezikovni kontekst, vsebino posameznega besedila ter tvorjenje novega besedila. Za ponazoritev tega poteka in delni prikaz pridobivanja znanja na področju besedil smo izbrali mali oglas, saj je zaradi svoje (ne)obsežnosti, atraktivnosti, visoke ustaljenosti in aktualnosti živa besedilna skupina, vključena tudi v učne načrte. Z dodano razlago značilnosti malega oglasa predstavljamo zasnovo oblikovanja razlag za področja besedil. S teoretičnega vidika prispevek navaja tiste novosti s področja besediloslovja, ki so pomembne za zasnovo tega področja, npr. pojasnilo terminov besedilna enota, nanašanjso zaporedje, razliko med funkcijo besedila in vplivajnsko besedilno funkcijo oz. namero besedila. S tem kaže na potrebo po osvežitvi in prevetritvi besediloslovnega segmenta učnega načrta za slovenščino.

Literatura

- Robert-Alain de BEAUGRANDE in Wolfgang Ulrich DRESSLER, 1992: *Uvod v besediloslovje*. Ljubljana: Park.
- Christina GANSEL in Frank JÜRGENS, 2007: *Textlinguistik und Textgrammatik. Eine Einführung*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Wolfgang HEINEMANN, 2000: Textsorte – Textmuster – Texttyp. *Text- und Gesprächslinguistik: ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung*. Ur. Klaus Brinker, Gerd Antos, Wolfgang Heinemann in Sven F. Sager. Berlin, New York: Walter de Gruyter (Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft; Zv. 16). 507–523.
- Wolfgang HEINEMANN in Dieter VIEHWEGER, 1991: *Textlinguistik (eine Einführung)*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Mira KRAJNC IVIČ, 2018: Na kratko o besedilnih vrstah. *Slovenščina na dlani 1*. Ur. Natalija Ulčnik. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 35–40. Dostop 5. 5. 2021 na <http://projekt.slo-na-dlani.si/sl/publikacije-gradiva/>
- Mira KRAJNC IVIČ, 2019: Besedilne vrste v slovenskem besediloslovju. *Ježik in slovstvo* 63/2–3, 75–86.
- Mira KRAJNC IVIČ, 2019a: Frazološke enote v horoskopih in malih oglasih – besedilnovrstni vidik. *Frazologija, učenje i poučevanje*. Ur. Željka Macan. Reka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet. 171–184.
- Mira KRAJNC IVIČ, 2020: Obravnava besedil: merila za razlikovanje med besedilno vrsto in besedilnim tipom. *Slavistična revija* 68/1, 55–71.
- Mira KRAJNC IVIČ, 2020a: Razumevanje besedil: 7. gradnik. *Gradniki bralne pismenosti: teoretična izhodišča*. Ur. Dragica Haramija. Maribor: Univerzitetna založba UM: Pedagoška fakulteta; Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 189–210.
- Mira KRAJNC IVIČ in Ines VORŠIČ, 2019: Razvijanje funkcionalne pismenosti prek besedil zbirke BERTA. *Slovenščina na dlani 2*. Ur. Natalija Ulčnik. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 57–68. Dostop 5. 5. 2021 na <http://projekt.slo-na-dlani.si/sl/publikacije-gradiva/>

- Mira KRAJNC IVIČ in Ines VORŠIČ, 2021: Primeri nalog in vaj ob besedilni skupini novica zbirke P-BERTA. *Slovenščina na dlani* 3. Ur. Natalija Ulčnik. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 85–106. Dostop 5. 5. 2021 na <http://projekt.slo-na-dlani.si/sl/publikacije-gradiva/>
- Vesna MIKOLIČ, 2007: Modifikacija podstave in argumentacijska struktura besedilnih vrst. *Slavistična revija* 55/1–2, 341–355.
- Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030*. Ljubljana: Republika Slovenija, Vlada Republike Slovenije, 2019. Dostop 24. 5. 2021 na <https://www.gov.si/novice/2020-01-15-nacionalna-strategija-za-razvoj-bralne-pismenosti-za-obdobje-2019-2030/>
- Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje*, 2011. Dostop 24. 5. 2021 na <https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/SEJO-komplet-za-splet.pdf>
- Učni načrt. Slovenščina* (posodobljena izdaja). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, 2018. Dostop 6. 5. 2021 na https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf
- Branka VIČAR, 2013: Peticija kot besedilna vrsta in njena politična umeščenost. *Družbena funkcijskost jezika: (vidiki, merila, opredelitve)*. Ur. Andreja Žele. (Obdobja, 32). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 473–479.
- Ines VORŠIČ, 2021: Priložnostnice v procesu učenja slovenščine za otroke in učence, ki jim je slovenščina drugi ali tuji jezik. *Pogledi na slovenščino kot neprvi jezik v zgodnjem izobraževanju*. Ur. Dragica Haramija in Simona Pulko. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. 195–219. Dostop 27. 7. 2021 na <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/583>